

LBRIS

We know
books

Arhimandritul Vasilios Papadakis

Viața veșnică de după moarte

Traducere din limba greacă:
Cristian Spătărelu

EDITURA EGYMENITA
2025

Cunoașterea învățaturii ortodoxe despre moarte și viața de după moarte a sufletului, despre a Doua Venire, despre învierea trupurilor moarte, despre Judecata de Apoi, despre Raiul și iadul veșnic, îi va ajuta pe credincioși să-L adore cu și mai multă căldură pe Adevăratul și Unicul Dumnezeu și Creator al lumii, să lupte cu și mai multă râvnă și virtute, să-și dorească și mai intens Împărăția cerurilor, dar și să se elibereze de orice superstiție, prejudecată și învățătură străină, care probabil le întunecă sufletul.

Partea I Viața de dinainte de moarte

1. Creatorul zidirii

În *Simbolul Credinței* mărturisim că noi credem „într-Unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute”. Așadar, după învățatura ortodoxă, Dumnezeuul Treimic, pe care-L adorăm, „le-a adus pe toate de la neființă la ființă”¹, a creat zidirea „din nimic”. „Le-a adus la ființă pe cele din neființă”². Într-adevăr, zidirea n-a luat existența de la sine, nu s-a făcut singură, nu durează veșnic, nici nu este produsul întâmplării, ci constituie creația Dumnezeuului Treimic. Este rezultatul și produsul înțelepciunii, puterii și voinței lui Dumnezeu. Dumnezeu a creat zidirea nu dintr-o nevoie lăuntrică, ci liber, prin atotputernicia Lui, pur și simplu pentru că așa a vrut.

Prin termenul „zidire” ne referim la îngeri, la demoni, la lumea materială și în fine la cea mai desăvârșită faptură, adică omul.

Așadar Dumnezeu a creat „cerul și pământul”, adică toate corpurile cerești, soarele, luna, stelele, dar și pământul cu tot ceea ce există pe el, adică animalele, păsările, plantele și omul.

¹ Sfântul Atanasie cel Mare, *Dialog la Sinodul de la Niceea*, cap. 25, PG 28, 469B.

² *Despre Euharistie*, cap. 2, PG 31, 221C.

Dumnezeu a creat, după cum se spune în *Simbolul credinței*, „toate cele văzute și nevăzute”. Clasei celor văzute aparțin toate cele pe care le putem vedea cu ochii noștri trupești. Văzută este toată materia zidită, lumea sensibilă și omul, pe când nevăzuți sunt îngerii, care sunt duhuri slujitoare și lucrează la mântuirea omului.

Din clasa celor nevăzute fac parte de asemenea și demonii, care la început au fost duhuri bune, dar au căzut, întrucât s-au mândri mândrit și au vrut să dobândească mai multă slavă decât Dumnezeu. Astfel, din duhuri bune au devenit duhuri rele, din îngeri ai slavei au devenit demoni.

Trebuie să menționăm că, atunci când se spune că îngerii sunt netrupești și nematerialnici, asta se afirmă în comparație și raportat la starea noastră, fiindcă orice lucru care se compară cu nematerialnicul Dumnezeu, după Sfântul Ioan Damaschinul, „este gros și materialnic”³. În comparație cu Dumnezeu îngerii sunt materie groasă. Așadar îngerii, ca făpturi ale lui Dumnezeu sunt materialnici, dar au o materialitate mai fină decât a noastră⁴.

În fine, trebuie să știm că „lumea creată nu lucrează de la sine, de vreme ce este zidită și are Ziditor. Dumnezeu n-a părăsit-o imediat după crearea ei, lăsând-o în voia sortii, ci o cârmuiește personal, prin energiile Lui necreate”⁵.

³ *Expunerea exactă a credinței ortodoxe*, II, cap. 3(16), P.G. 94, 868A.

⁴ Mitropolitul de Nafpaktos, Ierotheos, *Dogmatica empirică*, vol. 2, pp. 131-132.

⁵ Idem, *La Răsărit*, vol. 2, p. 136.

2. Omul ca ființă psihosomatică

Omul, care este făptura desăvârșită a lui Dumnezeu și constituie cununa creației, aparține zidirii văzute. Dumnezeu, după ce mai întâi a creat lumea spirituală, duhurile nematerialnice, adică pe îngeri, a creat și lumea sensibilă, toată zidirea materială, iar la urmă, ca pe o încununare, l-a creat pe om, care este alcătuit din elementul spiritual și cel material.

Omul constituie rezumatul întregii creații, pentru că este alcătuit din suflet și trup și are și elementul spiritual și nevăzut, prin care se înrudește cu îngerii, dar și pe cel sensibil și văzut, prin care se corelează cu zidirea.

Învățătura de bază a Bisericii noastre este că sufletul și trupul omului au fost create simultan de Dumnezeu. În cartea *Facerii* se menționează despre aceasta: *Atunci, luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie* (Facerea 2, 7). Facerea se referă la trup, iar suflarea, „suflare de viață”, se referă la suflet⁶.

Așadar Sfinții Părinți afirmă că nu întâlnim existența trupului fără suflet, nici existența sufletului fără trup⁷. Imediat după ce a creat trupul, Dumnezeu a zidit și sufletul. Sufletul și trupul au fost create simultan. Nu este posibil nicidecum ca trupul sau sufletul să existe

⁶ Idem, *Dogmatica empirică*, vol. 2, pp. 114, 146, 150.

⁷ Sfântul Ioan Damaschinul, *Expunerea exactă a credinței ortodoxe*, 2, cap. 12, (26), PG 94, 921A.

sau să se facă referire la ele fără legătură și independente unul de altul⁸.

Prin urmare omul este o ființă psihosomatică. Atunci când vorbim despre om nu ne referim doar la sufletul sau doar la trupul său, „fiindcă omul nu este doar suflet, ci suflet și trup”⁹. Sufletul omului nu este însuși omul, întrucât constituie doar o parte a lui, „partea principală și cea mai necesară”¹⁰, elementul spiritual al ființei noastre.

Vorbind despre sufletul omului, Sfinții Părinți¹¹ spun că sufletul nu este o entitate veșnică sau nezidită, nici că este parte a ființei lui Dumnezeu¹². Dimpotrivă, Dumnezeu prin Sfântul Duh creează sufletul și de aceea sufletul este o entitate zidită, adică este o creație a lui Dumnezeu, o zidire a Lui.

Sufletul, afirmă Sfinții Părinți, este o entitate vie, care se află în tot trupul¹³ și transmite viață, mișcare, simț și energie acestuia cu ajutorul și lucrarea lui Dumnezeu. Sufletul introduce putere vitală în organismul trupesc prin energia simțurilor, ceea ce înseamnă că trupul prinde viață și se mișcă prin puterea și energia sufletului. Acesta este existența noastră în sine, centrul tuturor energiilor și gândurilor noastre.

⁸ Mitropolitul de Nafpaktos, Ierotheos, *Psihoterapia ortodoxă*, pp. 97, 102.

⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre Învierea morților*, cap. 7, PG 50, 430.

¹⁰ Idem, *Omilia la Ana*, Omilia I, cap. 2, PG 54, 635.

¹¹ Sfântul Ioan Damaschinul, *op. cit.*, PG 94, 924A-925B.

¹² Sfântul Isidor Pelusiotul, *Epistola 124*, Cartea a IV-a, PG 78, 1197B, *Epistola 287*, Cartea a V-a, PG 78, 1444C.

¹³ Sfântul Grigorie Palama, *Omilie la duminica femeii samarince*, PG 151, 260A.

Sufletul este de asemenea netrăpesc și nevăzut de către ochii trupești¹⁴, ceea ce înseamnă că este spiritual. Sufletul în raport cu trupul este simplu, pentru că – în antiteză cu acela – nu este alcătuit din diferite elemente¹⁵.

Sufletul este rațional, cu de la sine putere, cu voință proprie, activ și cu putere de alegere, adică putând alege între bine și rău. O însușire deosebit de importantă a sufletului omenesc este și nemurirea, cu care ne vom ocupa însă în continuarea studiului nostru.

Trebuie de asemenea să menționăm că sufletul, după Sfinții Părinți¹⁶, cu toate că este unitar, are totodată și multe puteri, dintre care cele mai importante sunt puterea rațională, puterea mândioasă și puterea pofitoare¹⁷.

Aceste puteri omul trebuie să le valorifice și să le îndrepte în direcția lor corectă. Când aceste puteri, de exemplu iubirea, inteligența, mânia, pofta, râvna, frica, tristețea, sunt folosite în scopul pentru care ni le-a dăruit Dumnezeu, atunci omul dobândește virtuțile, altminteri în el se dezvoltă patimile¹⁸.

Așadar de la începutul creației „omul, datorită trupului materialnic și sufletului viu, rațional și nemu-

¹⁴ Sfântul Vasile cel Mare, *Ia aminte la tine însuși*, cap. 7, PG 31, 216A.

¹⁵ Mitropolitul de Nafpaktos, Ierotheos, *Viața după moarte*, p. 36-37.

¹⁶ Sfântul Grigorie Palama, *Despre rugăciune*, cap. 3, PG 150, 1120C.

¹⁷ Idem, *Către monahia Xenia*, *Despre patini și virtuți*, PG 150, 1061A.

¹⁸ Sfântul Ioan Damaschinul, *Dialog împotriva maniheilor*, cap. 14, PG 94, 1517CD.

ritor, participă nu doar la lumea materială, ci și la cea spirituală. Omul, una din marile și necercetatele minuni ale Creatorului Dumnezeu, trăiește pe pământ ca un ansamblu unitar și indivizibil. Și deși sufletul este legat de trup și funcționează prin trup, nu este trupesc. Trupul este cercetat, este văzut, este observat. Sufletul nu este accesibil simțurilor noastre. Deși este unit cu trupul, este fire separată și cu totul diferită de a trupului. Fire care are căutările ei, dorințele și nostalgiile ei. Cu toate acestea omul trăiește ca ființă psihosomatică unitară¹⁹.

În final merită menționat „că termenul «suflet» (gr. ψυχή) care este folosit în Occident ca prim cuvânt în termenii compuși «psihoterapie», «psihologie», «psihanaliză», nu este identic cu termenul «suflet» așa cum este folosit în învățătura ortodoxă. Cuvântul «psyche – suflet», în Occident arată îndeosebi lumea psihologică a omului”, pe când, dimpotrivă, după cum am menționat, „în învățătura ortodoxă cuvântul «suflet» arată elementul spiritual al ființei omului”²⁰.

¹⁹ Nikolaos P. Vasiliadis, *Tainele morții*, p. 71.

²⁰ Mitropolitul de Nafpaktos, Ierotheos, *Știința medicinei duhovnicești*, pp. 81-82.

3. Iubirea lui Dumnezeu, cauza creației omului

După învățătura credinței ortodoxe, Dumnezeu este autosuficient și nu are nevoie de ceva²¹. În *Faptele Apostolilor* se relatează următoarele caracteristici referitoare la această însușire principală a Dumnezeului Treimic: *Dumnezeu, Care a făcut lumea și toate cele ce sunt în ea... nu are nevoie de nimic, El dând tuturor viață și suflare și toate* (Fapte 17, 24-25).

Așadar Dumnezeu, cu toate că nu are nevoie de nimic, îl creează pe om doar din pricina marii Lui iubiri. Preabunul Dumnezeu îl creează pe om pentru a-i aduce binefaceri și a-i da posibilitatea să aibă părtașie cu El, să se poată bucura de iubirea, slava și strălucirea Lui. Această poziție este comună în teologia Sfinților Părinți.

Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă că faptul că Dumnezeu nu are absolut nicio nevoie să creeze puterile îngerești și pe om, arată că singura pricină a creării lor a fost marea bunătate și iubire a Lui²². „Dumnezeu ne-a creat și ne-a adus la ființă, la existență”, spune Sfântul într-o altă omilie, „pentru a ne face părtași la bunătățile veșnice și a ne dărui Împărăția cerurilor... Pentru noi a fost pregătită și făurită Împărăția cerurilor... înainte de creația lumii”²³.

²¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Epistola I către Tesaloniceni*, Omilia 6, cap. 3, PG 62, 432.

²² *Către Staghirie, ascetul cel chinuit de demon*, Cuvântul I, cap. 2, PG 47, 427.

²³ *Îndemn către Teodor cel căzut*, Cuvântul I, cap. 9, PG 47, 287.

Asemănătoare este și învățătura Sfântului Grigorie de Nyssa. „Dumnezeu nu l-a creat pe om întrucât avea vreo nevoie, ci l-a creat din preaplinul iubirii Lui. De altfel nu se cuvenea nici ca lumina dumnezeirii să rămână nevăzută, nici slava Lui să rămână necunoscută, nici n-ar fi fost drept ca alte fapte să nu se bucure de iubirea și bunătatea Lui. În fine, nu trebuiau să rămână nelucrătoare toate celelalte energii necreate și desăvârșiri ale firii dumnezeiești și să nu existe cineva care să participe la acestea și să se bucure de ele”²⁴.

Exact aceleași opinii le împărtășește și Sfântul Maxim Mărturisitorul: „Dumnezeu, care este deplin, n-a adus la existență faptele întrucât avea nevoie de ceva, ci pentru ca ele să se bucure de Acela, făcându-se părtașe Lui în funcție de curăția lor. Iar El să odihnească în lucrările Sale, văzându-le cum se bucură și se satură neîncetat de cele care nu satură”²⁵, adică de iubirea, de slava, de strălucirea și de harul Dumnezeului Treimic.

Sfântul Ioan Damaschinul, folosind aceste fraze caracteristice ale Sfântului Grigorie Teologul²⁶, afirmă că Dumnezeu le creează pe toate „de la neființă la ființă” numai și numai din iubire infinită. Dumnezeu „nu S-a mulțumit cu vederea de Sine”, spun acești doi mari teologi ai Bisericii noastre, adică nu S-a mulțumit cu autosuficiența Lui, ci a vrut ca și alte fapte să se bucure de iubirea și viața Sa. Le-a creat deci pe cele văzute și nevăzute, și firește pe om, care este alcătuit

²⁴ *Cuvânt catehetic*, cap. 5, PG 45, 21BC.

²⁵ *Capete despre dragoste*, Suta a treia, cap. 46, PG90, 1029C.

²⁶ *Cuvânt la Bobotează*, cap. 9, PG 36, 320C.

dintr-o parte văzută și una nevăzută, din trup și suflet, cu scopul ca omul să se facă părtaș la viața și bunătatea lui Dumnezeu²⁷.

4. Îndumnezeirea ca scop al vieții omului

După cum am menționat, Dumnezeu l-a creat pe om datorită mării Lui iubiri, cu scopul ca omul să izbutească a se uni cu Creatorul său, a se bucura de slava Lui, a participa la harul și energiile Lui necreate. Să vedem însă mai amănunțit sensul exact al frazelor de mai sus, care arată măreția și iubirea infinită a Creatorului nostru.

După cum știm din cartea Facerii, omul a fost cinstit în mod deosebit față de toate celelalte ființe, fiind creat „după chipul și asemănarea” (Facerea 1, 26) Creatorului său.

Expresia că omul a fost creat „după chipul” lui Dumnezeu înseamnă că doar acela a primit de la Creatorul lui diferitele însușiri care-l deosebesc de celelalte ființe vii. Mai concret omul a fost înzestrat cu rațiune, voie proprie, conștiință, posibilitatea nemuririi, creativitate, dragostea de absolut și Dumnezeu „și orice altceva care-l face pe om să fie mai presus de toate celelalte fapte vii și-l face să fie om și persoană. Adică tot ceea ce-l face pe om persoană sunt însușiri ale «chipului» lui Dumnezeu din el”²⁸.

²⁷ *Expunerea exactă a credinței ortodoxe*, II, cap. 2, (15), PG 94, 864C-865A.

²⁸ Arhimandritul Gheorghios Kapsanis, *Îndumnezeirea – scopul vieții omului*, pp. 13-14.